МАРТЪ. № 6. MARZEC.

ДЕННИЦА,
ЛИТЕРАТУРНАЯ ГАЗЕТА.

Slavus sum, nihil slavici a me alienum esse puto.

JUTRZENKA,
PISMO LITERACKIE.

ВАРШАВА. 1842. WARSZAWA.

ПУТЕШЕСТВІЕ ПО ГАЛИЦКОЙ И ВЕНГЕРСКОЙ РУСИ (*)

(*Письма І. Ф. Г. къ другу въ Л.*)

Письмо I.

Отъѣздъ изъ Львова; деревни и поселяне русинскіе; нѣмецкія колоніи; Миколаевъ; ночлегъ у русинскаго мѣщанина.

Миколаевъ, 10 *Іюля*, 1839 *года*.

Любезный другъ!

Ты знаешь, какъ отрадно вдругъ вырваться изъ тѣсныхъ стѣнъ большаго города тому, кто родился между своими и воспитанъ былъ въ скромномъ уединеніи родимой деревушки. Ты знаешь меня хорошо, ты знаешь любовь мою къ моимъ несчастнымъ землякамъ; ты помнишь, съ какой грустію вспоминалъ я о деревнѣ, какъ нетерпѣливо ожидалъ я той счастливой минуты, которая бы уда-

(*) Переведено съ чешскаго, изъ *Журнала Чешскаго Музея* (1841 года, кн. 2-я).

PODRÓŻ PO HALICKIÉJ I WĘGIERSKIÉJ RUSI (*)

(*Ułożona w listach pisanych przez I. F. H. do przyjaciela L*).

List I.

Wyjazd ze Lwowa; wsie i wieśniacy ruscy; osady niemieckie; Mikołajów; nocleg u ruskiego mieszczanina.

Mikołajów, dnia 10 *Czerwca*, 1839 *r.*

Kochany przyjacielu!

Ty wiesz z jaką roskoszą, urodzony i wychowany w skromnéj wiejskiéj zagrodzie, wyrywa się człowiek z krępujących go murów wielkiego miasta. Znasz mnie dobrze, znasz moje przywiązanie do naszych nieszczęśliwych rodaków, pamiętasz z jakiém utęsknieniem wspominałem o wsi, z jaką chciwością oczekiwałem téj błogiéj chwili, w któréj bym się pozbył miejskiego kurzu, a zmieniwszy

(*) Winniśmy wdzięczność p. Kuczyńskiemu za przekład z czeskiego téj zajmującéj podróży, wyjętéj z Czasopisma Czes. Muz., r. 1841, posz. II.

яила меня отъ городской пыли и измѣнила бы мое положенiе, тѣснѣе сближая меня съ тѣми, о которыхъ давно уже тосковалъ я.— Ты легко поймешь мои чувства, когда я, разставшись съ ненавистнымъ для меня Львовомъ, какъ птичка изъ клѣтки, вырвался на вольный воздухъ. Чрезъ стрыйскую заставу, лощиною, гдѣ Львовяне собираются для прогулки, я выѣхалъ на широкое поле; майская зелень ослѣпила мнѣ глаза, повѣялъ свѣжiй вѣтерокъ— и я чувствовалъ себя подкрѣпленнымъ, бодрымъ, словомъ, какъ бы вновь родившимся для жизни. Какъ путникъ послѣ долгаго странствованiя привѣтствуетъ свою родину, такъ и я привѣтствовалъ зеленыя нивы и шумныя дубравы, на которыя солнце, выглядывая изъ-за тучь, бросало свои лучи и еще ярче отражало майскую зелень. О красоты природы, какимъ блаженствомъ вы наполнили сего-дня мое сердце!— Прочь отъ меня, Львовъ, съ своимъ обманчивымъ, искусственнымъ и изысканнымъ блескомъ!— Я теперь веселъ, я теперь восхищаюсь природою и услаждаю всѣ мои чувства ея красотами. Ни одного разу не оглянулся я на Львовъ, скрывшiйся за мною въ долинѣ; ни одинъ прощальный вздохъ не вырвался изъ груди моей.... Летите же, мысли мои; догоняйте недостижимымъ летомъ быстрыхъ бѣгуновъ!— Земля родимая! стелись передъ моимъ жаднымъ взоромъ плодородными нивами и роскошными лугами; дай увидѣть мнѣ всѣ твои красоты; дай нарадоваться твоимъ превосходствомъ, чтобы душа моя сего-дня перечувствовала все, что въ старину радовало мое юное сердце! — Я хочу видѣть тебя, родной Днѣстръ, гордо выступающiй изъ своихъ низкихъ береговъ; хочу слышать шумъ тысячи ручьевъ, впадающихъ въ твое лоно, по гладкой поверхности котораго несется множество лодокъ, наполненныхъ народомъ;— я хочу посѣтить васъ, громадныя горы, и ваши крутыя вершины! Мысли мои блуждаютъ между народомъ, допрашиваютъ древность, съ глубокою грустiю вникаютъ въ забытые памятники бытописанiя; въ безчисленныхъ свадебныхъ обрядахъ открываютъ остатки древнихъ обрядовъ до-христiанскаго словянства; въ веселыхъ пляскахъ, сопровождаемыхъ ***Гаилками*** и ***Колядами***, находятъ обряды, совершавшiеся въ честь забытыхъ нынѣ боговъ; останавливаются на завалившихся городищахъ, на заросшихъ мѣстахъ побоищъ, орошенныхъ кровiю моего народа, который нѣсколько разъ защищалъ здѣсь отъ дикихъ наѣздниковъ древнюю дѣдину Словянъ.

moje położenie, wszedł w bliższe stosunki z tymi, do których tak dawno wzdychałem. Łatwo odgadniesz, jakiem uczuciami napojony byłem w tenczas, kiedy, po rozłączeniu się z obmierzłym dla mnie Lwowem, jak ptaszek z klatki wyleciałem na wolne powietrze. Przez *stryjskie* rogatki wąwozem wyjechałem na szerokie pole z kotliny miejsca przechadzek Lwowian; majowa zieloność olśniła me oczy, wionął rzeźwiący wietrzyk, i uczułem w sobie więcéj siły, zachwycenia, i byłem, jakbym się na nowo narodził. Jak wędrownik po długiéj podróży wita swą rodzinną ziemię, tak i ja powitałem zielone niwy, szumiące dąbrowy, na które słońce zpoza chmur rzucało swoje promienie, i tém jaśniejszą odbijało zieloność majową. O piękności przyrodzenia, jakżeście uszczęśliwiły dziś serce moje! Precz ode mnie, Lwowie, z twym kłamliwym, sztucznym, wytwornym blaskiem—ja się teraz cieszę, czuję roskosz w przyrodzeniu, napawam wszystkie zmysły jéj wdziękami. Ani razu nie przyszło mi na myśl obejrzeć się na Lwów, który już za mną zapadł w dolinie, ani jednego pożegnalnego westchnienia nie wydały me piersi. Naprzód się mknijcie myśli moje, a lotem niescignionym idźcie w zawody z rączemi rumaki! — ściel się, ziemio rodzinna, pszenicznemi niwami i bujnemi łąkami przed łaknącem mojém okiem, niech się nasycę wszystkiemi pięknościami twemi, niech się ucieszę twemi bogactwy, i to wszystko dzisiaj uczuję, co niegdyś zachwycało młodociane moje serce. — Chcę się tobie przypatrzyć, ojczysty Dniestrze, który wspaniale się rozlewasz po nizkich brzegach; chcę się przysłuchać szumowi tysiącznych strumieni, wpadających do twojego łożyska, na jego to szklistéj powierzchni unosisz huczną drużynę w licznych zebraną łodziach; — chcę was odwiedzić, olbrzymie góry z wysoko wystrzelonemi wierzchołkami. Myśl moja błądzi pomiędzy ludem, bada starożytności, przebiega w tęsknéj dumie zapomniane dzieje, odkrywa w weselnych obrządkach szczątki dawnych obrzędów słowiaństwa przedchrześciańskiego, znajduje w wesołych pląsach przy ***Haitkach i Koladach*** chorowody, wykonywane na cześć zapomnianych bogów; nawiedza zapadłe grody.....

Я уже отъѣхалъ милю отъ Львова. Первая, попавшаяся мнѣ, бѣдная деревушка ***Соломка***, можетъ дать понятiе о прочихъ галицкихъ деревняхъ. Лачужка, обмазанная грязью, спереди кое-какъ выбѣленная, съ небольшими хлѣвами, и обнесенная полуразвалившимся плетнемъ,— вотъ вся хозяйская недвижимость. Странное дѣло, а выходитъ такъ, что поселяне чѣмъ ближе живутъ къ городу, тѣмъ они бѣднѣе, напротивъ, казалось бы, что поселянинъ, неотдаленный отъ города, долженъ быть гораздо зажиточнѣе горца или подолянина, потому-что онъ

Piérwsza, jaka się o milę za Lwowem napotyka nędzna wieś *Sołomka*, może dać wyobrażenie o innych wioskach halickich. Malutka chałupa o jednéj izbie, oblepiona błotem, z przodu nieco pobielana, ciasne chlewki i ogródek z połamanym płotem, oto całe mienie gospodarza. Rzecz dziwna, jednakże prawdziwa, że wioski tutejsze im bliższe są wielkiego miasta, tém uboższemi się być zdają, chociaż w istocie, snadniejsze spieniężenie płodów i częstszy zarobek powinnyby ulepszać prędzéj byt okolicznych mieszkańców miasta, aniżeli dalekiego górala

пользуется удобствомъ сбыть свой товаръ и чаще находить работу. Причина этому заключается въ самомъ родѣ хозяйства, которымъ занимается галицкій поселянинъ. Зажиточность русинскаго хозяина составляетъ достаточное количество хлѣба, скота, лошадей, овецъ и т. д., словомъ — недвижимое имѣніе; но галицкій поселянинъ, неумѣющій ни читать, ни писать, говоря прямо, не въ-состояніи управиться съ наличными деньгами. Жидовство, которое уже столько вѣковъ гнѣздится тамъ, искоренило въ народѣ всякую промышленность и загребло своими когтями всю торговлю края. Это продажное племя, своею хитрою пронырливостію, умѣетъ всегда держать поселянина въ зависимости отъ себя и никогда не допускаетъ его выйдти изъ дѣтства. Жидъ увивается около поселянина, если онъ что-нибудь продаетъ, и уже условливается съ нимъ въ покупкѣ, разумѣется, за цѣну, назначаемую самими же Жидами. Онъ знаетъ, когда поселянинъ нуждается въ деньгахъ, или для уплаты подати, или для другихъ какихъ-либо надобностей; самъ набивается дать ему въ-займы денегъ, за такіе проценты, которые составятъ еще другую сумму, равную занятой. Когда же придетъ срокъ уплаты долга, то Жидъ, за двѣ или три недѣли передъ тѣмъ, уже ходитъ къ поселянину по два раза въ день, и каждый разъ, за свое снисхожденіе и за дорогу, вынудитъ у мужика, безпокойно почесывающаго голову, то курицу, то гуся, то нѣсколько сноповъ пшеницы на *пейсахъ* (*), или наконецъ яицы и т. д., что, въ общемъ итогѣ, превышаетъ весь долгъ съ процентами. Напослѣдокъ Жидъ вооружаетъ противъ мужика и самаго помѣщика или управителя его имѣнія, если увѣренъ, что ему удастся что-нибудь тутъ выиграть. Напротивъ-того поселянинъ, отдаленный отъ города, рѣдко вырабатываетъ деньги, да и мало заботится о нихъ; но за то усердно занимается воздѣлываніемъ земли, скотоводствомъ, лошадьми, овцами, пчелами; но если ему случится продать что-нибудь изъ своей заработки, то онъ прячетъ пріобрѣтенныя деньги, оставляя малость, чтобы только стало ему на хлѣбъ, да на соль; и потому-то такой хозяинъ въ Галичахъ почитается богатымъ, который можетъ прокормиться своимъ собственнымъ хлѣбомъ, всю зиму и весну, до новаго хлѣба, и не имѣетъ надобности дорого платить ни за рожь, ни за муку, или просить денегъ въ-займы у безжалостнаго Жида-лихоимца.

За *Малою Соломкою*, по большой дорогѣ, въѣзжаешь въ страну нѣсколько возвышенную, такъ, что передъ глазами открывается вся окрестность. На правой сторонѣ простираются обширныя долины, гдѣ, между плодородными нивами, виднѣются издалека деревни: *Винява*, *Форосна*, *Красовъ*, *Добрены*, а около нихъ уже тянутся поставленные въ-рядъ домики нѣмецкихъ колонистовъ; т. е. *приселки*, называемые по-нѣмецки: *Reichenbach*, *Dornfeld*, *Deutsch Chrusno*, и т. д. — Здѣшніе жители, которымъ трудно произнести эти ломанныя имена, называютъ ихъ просто или *Нѣмцами* и *Швабами*, или *Нѣмецкою Фо-*

(*) Жиды *Пейсахомъ* называютъ всякое печенье изъ муки, которое они приготовляютъ къ празднику своей пасхи.

albo podolanina. Przyczyną tego jest sposób gospodarzenia halickiego wieśniaka. Istotny swój majątek gospodarz ruski zakłada na dostatecznych zasobach zboża, ilości bydła, koni, owiec, i t. d., lecz na obrotach pieniężnych, jeżeli mam prawdę powiedzieć, chłop halicki nie umiejący czytać ani pisać, wcale się nie zna. Od tylu wieków zagnieżdżone żydostwo wypleniło w narodzie całą przemyślność, i pazurami swemi zagrzebało wszystkie rzemiosła i przemysł. Przewrotne to plemie podstępnemi czynami swemi umie utrzymać chłopa w ciągłéj od siebie zależności, i nie pozwala mu działać o swoich siłach. Niech tylko chłop ma co na sprzedaż, żyd zaraz to zwietrzy, i nastręcza się z chęcią kupienia, rozumie się za cenę przez siebie ustanowioną. Żyd wie, kiedy chłop potrzebuje pieniędzy, czy to na podatki czy na co innego, i nie omieszka obiecać pożyczki, ale na procent, który dług u niego zaciągniony podwoić musi. Skoro się zbliża czas do spłacenia długu, już żyd przed dwoma lub trzema tygodniami codzień po dwa razy u chłopa gości, za każdym razem, za swoję cierpliwość i drogę wyłudzi u skrobiącego się i głową kręcącego chłopa kurę, albo gęś, lub kilka snopków pszenicy na pejsach (*), albo nakoniec jaja, i t. d. co zaiste jedno z drugiém i należytość i procent przewyższa. Żyd wreszcie podburza przeciwko chłopu samego dziedzica, lub rządcę jego dóbr, skoro się spodziewa z niego coś zedrzeć. — Przeciwnie zaś dalekiemu od miasta wieśniakowi rzadko się wydarzy zarobek pieniężny, ale on mało o niego dba, a z całą zato starannością oddaje się uprawie roli, hodowaniu bydła, koni, owiec, pszczół, a jeżeli co sprzeda, pieniądz chowa, a w domu na lada czém przestaje, byle miał na sól i chleb; dlatego też gospodarz za bogatego uchodzi, który nieznà *przednówka*, t. j., który o własnym chlebie może żyć przez zimę i wiosnę, aż do nowego chleba, i niepotrzebuje, ani za zboże ani na mąkę przepłacać, albo pożyczać u Żyda na procent niemiłosierny.

Z Sołomki Małéj wjeżdża się na miejsce górzyste, skąd daleko wokoło widzieć można. Po prawéj ręce ujrzysz obszerne doliny, na których pośród urodzajnych pól ukazują się w dali wioski *Winiawa*, *Forosna*, *Krasow*, *Dobrjeny*, a obok nich wrząd pobudowane chaty Niemców kolonistów, t. j. przysiółki z niemieckiemi nazwiskami: *Reichenbach*, *Dornfeld*, *Deutsch-Chrusno* i t. d., a te pospólstwo tutejsze, nie mogąc spamiętać tych imion trudnych, albo po prostu *Niemcami i Szwabami* nazywa, albo też *Niemiecka Forosna*, *Niemieckie Dobrejny* i t. d. od wsi, na któréj gruntach założone są te osady. Zda-

(*) *Pejsach* nazywa się u żydów wszelkie przasne pieczywo z mąki, które sobie przyrządzają na święta wielkanocne. *Przyp. Autora.*

росною, *Нѣмецкими* *Добренами* и т. д., отъ названія деревни, на земляхъ которой расположены эти колоніи. Тамъ, далѣе, бѣлѣются домики мѣстечка *Щерцы*, которое, при первомъ взглядѣ, можно отличить отъ деревни. По лѣвую сторону, надъ рѣкою *Зуброю*, лежатъ деревни: *Новосильки*, *Бродки*, *Глуховецъ* и др., а за ними виднѣются возвышенности, поросшія буковыми лѣсами. — Такимъ образомъ ѣдешь съ пригорка на пригорокъ; однако жь, кромѣ безчисленныхъ корчмъ, при большой дорогѣ, не встрѣтишь ни одной деревни, вплоть до мѣстечка *Миколаева*, отстоящаго на $4\frac{1}{2}$ мили отъ Львова. При въѣздѣ въ это мѣстечко, какъ только вы минуете нѣсколько лачужекъ на предмѣстіи, передъ валомъ, теперь уже совершенно разрытымъ, и передъ окопами, высыпанными пескомъ,— увидите два постоялые двора, довольно порядочные; отсюда открывается видъ на самый рынокъ, на которомъ, кромѣ двухъ или трехъ каменныхъ *дворовъ* (*), да церкви, нѣтъ ничего похожаго на мѣстечко; посрединѣ стоитъ грязная деревянная корчма, которую жители величаютъ ратушею; вокругъ же рынка торчатъ деревянныя лачужки. Словомъ, это одно изъ тѣхъ мѣстечекъ, о которыхъ говорится: »Городъ, будто деревня, горожане, будто поселяне.« Въ Миколаевѣ нѣтъ того шуму, который обыкновенно бываетъ въ галицкихъ мѣстечкахъ; по той причинѣ, что въ немъ, въ-силу данной ему привилегіи, не смѣетъ поселиться ни одинъ Жидъ. На площади пусто; только подлѣ ратуши стоитъ кучка горожанъ въ синихъ *опончахъ* (верхнихъ кафтанахъ), съ малиновыми *клапами* (отворотами) и *видлогою* (капишонъ, висящій сзади); въ другомъ мѣстѣ, подлѣ колодца, стоятъ дѣвушки съ ведрами: одна изъ нихъ черпаетъ воду; — далѣе, два гусара, бренча шпорами, куда-то торопятся и буянятъ. Я хотѣлъ переночевать на постояломъ дворѣ, но мѣщанинъ, который нанялся завтрашній день везти меня,— неотступно меня просилъ, чтобы я переночевалъ у него. Я согласился, и за то имѣлъ случай видѣть русскаго мѣщанина въ его собственномъ домѣ. Хозяинъ мой принадлежалъ къ зажиточнымъ мѣщанамъ; домъ его былъ деревянный, срубленный изъ сосноваго дерева и выбѣленный снаружи; внутри дома, въ свѣтлицѣ, стѣны столярной работы; на востокъ — образа Распятія, Матери Божіей и Св. Николая,— произведенія здѣшнихъ народныхъ живописцевъ; надъ дверьми и надъ лавкою — полки съ глиняными мисками и оловянными тарелками; въ углу, за печкою, на кровати, тюфякъ, изъ сѣна или соломы, накрытый бѣлою простынею, и семь подушекъ. Галицкій Русинъ считаетъ излишнею роскошью имѣть перину, которой не найдешь ни у зажиточнаго мѣщанина, ни у поселянина; напротивъ-того Жидъ и Швабъ (**), даже при

(*) *Дворомъ*, въ галицкихъ деревняхъ, называется каждое порядочное жилье, невыходящее на улицу, но обращенное къ заднему двору, рядомъ съ небольшими хозяйственными пристройками.

(**) Русинъ называетъ нѣмецкаго поселянина, или колониста, Швабомъ, такъ точно, какъ польскаго поселянина *Мазуромъ*, для отличія отъ чиновниковъ, которыхъ называетъ *Нѣмцами*; господскихъ же людей называетъ *Ляхами* или *Лехами*.

leka bielą się dworki miasteczka *Szczercy*, i na pierwsze zaraz spojrzenie dają się rozróżnić od wiosek. Po lewéj stronie nad rzeczką *Zubrą* napotkasz wioski *Nowosilki*, *Brodki*, *Głuchowiec* i inne, a za niemi, wyniosłości zarosłe lasem bukowym. Taką drogą przejeżdżasz ze wzgórka na wzgórek; przy samym jednak gościńcu, oprócz licznych karczem, nie napotykasz żadnéj wioski, aż do miasteczka *Mikołajowa* o $4\frac{1}{2}$ mili od Lwowa odległego. Przy wjeździe do tego miasteczka, pominąwszy kilka chałup na przedmieściu, t. j. przed wałem dzisiaj zupełnie rozebranym i rowem piaskiem już zasypanym, ujrzysz duże dosyć porządne gospody przez Chrześcian utrzymywane, stąd masz widok na sam rynek, a około niego, oprócz dwóch lub trzech murowanych dworków (*) i kościoła, nie ma nic, coby dawało poznać miasteczko; pośrodku stoi tylko wstręt wzbudzająca drewniana karczemka, od mieszczan mianem ratusza uczczona, a wokoło rynku z niewielkich dworków wyglądają drewniane chaty. Słowem, jest to jedno z tych miasteczek, o których się mówi: »miasto jak wieś, mieszczanie jak wieśniacy.« Na mieście niema tego gwaru, jaki zwyczajnie bywa w miasteczkach halickich, a to z przyczyny, iż Mikołajów ma przywiléj, że w niém żadnemu żydowi osiedlić się nie wolno. Rynek miasta pusty, koło radnicy (ratusza) tylko zebrała się gromadka mieszczan w granatowych opończach (wierzchnich kaftanach) z karmazynowemi klapami (wyłogami) i na grzbiet zwieszonym kapturem (widłohą); przy studni stoją dziewczęta z konwiami, a jedna wiadrem wodę czerpie; tu dwóch hussarów brzęcząc ostrogami, gdzieś spiesznie zdążają i hałasują. Chciałem przenocować w gospodzie, ale mieszczanin, którego nająłem do drogi na dzień jutrzejszy, usilnie na mnie nalegał, abym przenocował u niego. Musiałem przystać i widziałem ruskiego mieszczanina w jego własnym domu. Gospodarz mój należał do mieszczan zamożniejszych; dom drewniany z drzewa jodłowego, zewnątrz pobielony, wewnątrz w świetlicy heblowane miał ściany, na ścianie od wschodu obraz ukrzyżowanego Zbawiciela, Matki Boskiéj i św. Mikołaja, pędzla malarzy krajowych. Nade drzwiami i nad ławami *police* (pułki) z miskami polewanémi i talerzami cynowémi; w kącie za piecem na łóżku, siennik wypchany słomą, przykryty białem prześcieradłem, i siedem poduszek. Pierzyny nie było żadnéj, tę albowiem Rusini haliccy za niepotrzebny uważają zbytek, także pierzyny nie znajdziesz, ani u zamożniejszego obywatela, ani u chudopachołka, gdy tymczasem Żyd i Szwab, (**) chociaż najuboższy, bez pierzyny obejść się nie może. Po drugiéj stronie z sieni jest tak nazwana *chata dymna (kurna)*, gdzie dym z pieca nie wychodzi kominem do sieni, lecz

(*) Dworem nazywa się każde porządne zabudowanie w halickich wsiach, które nie wychodzi na ulicę, lecz na tylny dziedziniec, obok małych gospodarskich facyatek.

(**) *Szwabem* nazywa Rusin wieśniaka Niemca, kolonistę, tak jak wieśniaka polskiego *Mazurem*, czyniąc w tém różnicę między urzędnikami Cesarstwa, których nazywa *Nimcami* (Niemcami), i officyalistami Panów, których *Lachami* czyli *Lechami* mianuje.

крайней бѣдности, не могутъ обойдтись безъ перины.— На другой сторонѣ сѣней есть, такъ называемая, *курная хата*, въ которой дымъ изъ печки не выходитъ въ трубу, но прямо идетъ въ избу; какъ облако, стелется надъ головами и чрезъ малое отверстіе въ потолкѣ выходитъ на чердакъ.— Такое обыкновеніе, правда, не выгодно, но необходимо и, по мнѣнію туземцевъ, даже неизбѣжно, съ одной стороны для сушки льну и конопли, развѣшиваемыхъ на перекладинахъ, или на такъ называемыхъ *гредахъ;* съ другой — для копченія колбасъ, солонины, луку и т. д. Я узналъ отъ моего хозяина, что мѣстечко основано Николаемъ Тарлою (можетъ быть, онъ только далъ ему права?), отъ котораго и получило свое наименованіе. Въ немъ считается около двухъ тысячъ Русиновъ, есть простонародное училище, четыре деревянныя русскія церкви, одна латинская церковь для Поляковъ, или, лучше сказать, для жителей латинскаго вѣроисповѣданія, въ числѣ которыхъ считается едва десятая часть Русиновъ, какъ выразился мой хозяинъ, *нема що въ жменю* (въ горсть) *взяты*. Жители бóльшею частію горшечники; но вмѣстѣ съ этимъ занимаются также земледѣліемъ (и потому-то у нихъ не могутъ улучшиться ни ремесла, ни хлѣбопашество): прежде, когда Миколаевъ принадлежалъ къ удѣльнымъ помѣстьямъ, они находились въ лучшемъ состояніи; потомучто нынѣшній владѣтель, графъ Ст. Скарбекъ, во многомъ ограничилъ ихъ выгоды.

Вдоволь наговорившись съ моимъ хозяиномъ и порядочно закусивши, я легъ спать. Хозяева, съ дѣтьми и прислугою, расположились въ курной хатѣ, а для гостя уступили свѣтлицу, чтобы не потревожить его сна. Спокойно переночевавши, сего-дня ѣду далѣе. И такъ, прощай! въ-продолженіи предстоящаго мнѣ пути, надѣюсь сообщить тебѣ что-нибудь болѣе занимательное.

Твой и т. д.

Письмо II.

Днѣстръ; Добрены; сплавка лѣса по Опору и Стрыю; уѣздный городъ Стрый.

Стрый, 18 *Іюля*, 1839 *г.*

Любезный другъ!

Немного опоздалъ я съ моимъ письмомъ, потомучто провелъ нѣсколько дней въ *Добренахъ*,—деревнѣ близъ самаго Стрыя, на лѣвой сторонѣ. Теперь, для твоего удовольствія, буду продолжать описаніе моего путешествія, увѣренный въ томъ, что оно тебя занимаетъ, и что ты не можешь быть равнодушнымъ къ тѣмъ извѣстіямъ, которыя сообщаетъ тебѣ твой вѣрный другъ о своемъ собственномъ, а для тебя соплеменномъ народѣ, столь для насъ любезномъ.

Изъ *Миколаева*, переѣхавши холмъ, я спустился къ деревнѣ *Розвадову*. Здѣсь привѣтствовалъ я величавый Днѣстръ, черезъ который и ты переѣзжалъ назадъ тому годъ, на этомъ же самомъ мѣстѣ, и сравнивалъ его съ

prosto na izbę, wznosi się jak obłok nad głowami, i przez mały otwór w pułapie tłoczy się na poddasze. Niedogodny ten sposób palenia jest przecież potrzebnym, a nawet według mniemania miejscowego, niezbędnym dla suszenia lnu i konopi, które rozkładają na belkach, tak nazwanych *grzędach (hrzedach)*, tudzież do wędzenia kiełbas, słoniny, cebuli i t. p. Dowiedziałem się od mego gospodarza, że miasteczko to jest założone (czyli zapewne obdarzone przywilejem) przez Mikołaja Tarłę, od którego też wzięło swe nazwisko: liczy do dwóch tysięcy mieszkańców Rusinów, ma elementarną szkółkę, cztéry drewniane cerkwie, jeden murowany kościoł polski, czyli dla mieszkańców obrządku łacińskiego, do którego ledwie dziesiąta część Rusinów należy, bo jak się mój gospodarz wyraził, *niéma czego wziąść do garści* (*nema szczo w żmeniu wziaty*). Po większéj części mieszkańcy trudnią się garncarstwem, i razem uprawą roli (dla tego też, zdaje się, ani w rzemiośle, ani w rolnictwie do pewnéj doskonałości przyjść nie mogą); dawniéj, dopokąd Mikołajów administrowany był przez rząd, mieszkańcy jego lepiéj się mieli, lecz dzisiejszy dzierżawca Hr. St. Skarbek wiele im odjął wygód.

Nagadawszy się dowoli z moim gospodarzem i porządnie uczęstowany, poszedłem spać. Gospodarstwo z dziećmi i czeladką pomieścili się w dymnéj chacie, a gościowi odstąpili świetlicy, aby mu snu nie przerywano. Po spokojnym noclegu, dzisiaj puszczam się w dalszą drogę. A zatém bądź zdrów i spodziewaj się nadal obszerniejszych i bardziéj zajmujących opisów mojéj podróży.

Twój i t. d.

List II.

Dniestr, Dobrjeny; spław drzewa na Oporze i Stryju, obwodowe miasto Stryj.

Stryj, *d.* 18 *Czerwca*, 1839.

Luby Przyjacielu!

Opóźniłem się nieco z mym listem z przyczyny, żem się kilka dni zatrzymał w *Dobrjenach*, wiosce, przed samym Stryjem na lewo położonej. Uczynię teraz twojéj woli zadość, opisując daléj podróż moję, ponieważ wiém dobrze, że cię to zajmuje, i że bynajmniéj nie jesteś obojętnym na opowiadane ci przez wiernego przyjaciela dzieje jego własnego narodu, który, jako pobratymczy, rówmież jest miłym i twojemu sercu.

Z *Mikołajowa*, przebywszy pagórek, przyjechałem do wsi *Rozwadowa*. Tu naprzód powitałem Dniestr poważny, któryś i ty przed rokiem przebywał i z waszym Labem pod Hradcem porównywał. Teraz płynie spokoj-

вашимъ Лабомъ подъ Градцемъ. Теперь онъ плыветъ спокойно въ своемъ руслѣ; но весною разливается на пространствѣ нѣсколькихъ миль. Тогда съ холма можно видѣть только сверкающую воду, разлившуюся, какъ озеро, а на ней, какъ разбросанные острова, то *стырту* (*) сѣна на незначительномъ возвышеніи, то деревни: *Верынь* и *Надитычи*, лежащія на поляхъ;— тамъ, далѣе, дубы, разсѣянные по разнымъ мѣстамъ и глядящіеся въ водной поверхности; позади ихъ начинается широкій просторъ подгорья, которое въ дали оканчивается вершинами исполинскаго Бескида. Черезъ деревянный днѣстровскій мостъ ведетъ большая дорога вплоть до самаго Стрыя, долиною безъ малѣйшаго пригорка. Во все продолженіе трехмильной дороги, кромѣ корчмъ, не встрѣтишь ни одной деревни.

Ты знаешь, какою надеждою я льстилъ себя, что въ *Добренахъ* найду множество письменныхъ памятниковъ, но гораздо менѣе удалось мнѣ поживиться, нежели я надѣялся. Въ первый ли разъ обманиваетъ насъ надежда? Только малодушный разочаровывается, если ему не удается какое-нибудь предпріятіе, но постоянная, неутомимая ревность можетъ вести къ желанной цѣли. Такъ-какъ мои изслѣдованія многосторонни, то, если въ одной отрасли собираю менѣе, за то въ другой ревность моя можетъ быть вознаграждена обильными плодами. Много любопытнаго нашелъ я, касательно языка, которымъ въ особенности занимаюсь; нашелъ я также въ церквахъ нѣсколько древнихъ рукописей, чрезвычайно для меня важныхъ въ отношеніи филологическомъ. Двѣ болгарскія рукописи, Евангеліе и Номоканонъ, можно отнести къ XIII или XIV вѣку; также нѣсколько драгоцѣнныхъ старословянскихъ книгъ, напечатанныхъ то въ южной Руси, то въ Валахіи. Кромѣ-того я узналъ мѣстное положеніе стрыйскаго околодка; развѣдалъ о древнихъ памятникахъ, обрядахъ, обычаяхъ и т. д., однако жь все это требуетъ еще внимательнаго разбора и подробнаго изслѣдованія.

Наиболѣе занимали меня образъ жизни, промышленность и домашній бытъ, особенно сплавка тростника, лѣса, досокъ, драницъ и т. д. изъ лѣсистыхъ горъ стрыйскаго края, — чѣмъ тамошніе горцы производятъ значительный торгъ. Неизмѣримые еловые и сосновые лѣса, которыми покрыта высшая отрасль Карпатъ, такъ называемая *Верховина*, доставляютъ безчисленное множество лѣса, а быстрые горные потоки приводятъ въ движеніе пильныя мельницы. Большею частію лѣсъ приходитъ изъ *Тухольщины*, т. е. изъ помѣстій графа Алекс. Потоцкаго, къ которымъ принадлежатъ городъ *Сколе*, 24 деревни и вся околица надъ Сколомъ, вплоть до пограничныхъ горныхъ виноградниковъ. Деревня *Тухля*, лежащая надъ потокомъ *Опоромъ*, на значительномъ возвышеніи, преимущественно отличается сплавкою лѣса. Тухляне самые смѣлые и ловкіе *сплавники* (*). Такъ-какъ земля неплодородна и гориста,

(*) *Стырта* четыреугольный продолговатый стогъ.—

(**) Сплавники на Вислѣ называются, съ нѣмецкаго, *флисаками* или *шиграми*, а плотъ *флисомъ*; но Русины имѣютъ свои собственныя словянскія названія: *сплавъ*, *сплавникъ*, и множество другихъ техническихъ словъ.—

nie w swoim korycie, ale na wiosnę, w czasie rostopów, na kilka mil w około wylewa. Wówczas z pagórka ujrzysz tylko lśkniącą się wodę, rozlaną nakształt jeziora, a nad nią na nieznacznych wzgórkach wznoszą się, jak wysepki stogi siana; tam na polu stérczą wioski *Weryń* i *Nadityczе*, ówdzie w różnych stronach rozproszone dęby, odbijające się na zwierciadlanéj wód przestrzeni; daléj dosięgasz okiem szary przestwór wznoszący się pod górę, a zawarty modrawémi szczytami olbrzymiego Beskidu. Od drewnianego mostu na Dniestrze aż do samego Stryja, prowadzi gościniec przez równiny bez najmniejszego wzgórza, tak że na trzymilowéj przestrzeni, oprócz karczem, żadnéj nie napotkasz wioski.

Wiesz, jaką łudziłem się nadzieją, że znajdę w Dobrjenach, Bóg wie jakie skarby piśmienne, nierównie przecież mniéj tu skorzystałem, aniżelim się spodziewał. Czyż to po raz piérwszy omyliła nas nadzieja! Niedołężne tylko serca zniechęca doznany zawód w zamysłach, lecz stała i niezmordowana usilność zawsze do zamierzonego celu doprowadzić może. Gdy wielostronne są moje badania, szczuplejszy przeto zbiór z jednéj strony, może być z drugiéj hojniejszym wynagrodzony plonem. I zaiste wiele już zyskałem z przysłuchania się językowi, który jest głównym przedmiotem mojego zajęcia się; znalazłem też w cerkwiach kilka starych rękopismów, niezmiernie dla mnie ważnych pod względem języka. Dwa rękopisma bołgarskie, Ewangelią i Nomokanon, do 13 lub 14 wieku odnieść można; kilka nadto rzadkich dzieł starosłowiańskich, drukowanych na Rusi południowéj, albo Wołoszczyźnie. Oprócz tego poznałem miejscowość okolic Stryja, dowiedziałem się o starożytnych pamiątkach, obrzędach, zwyczajach i t. d.; chociaż to wszystko bliższego jeszcze wymaga dochodzenia i dokładniejszego roztrząśnienia.

Najwięcéj mnie zajmował sposób życia, przemysł, gospodarstwo mieszkańców, a zwłaszcza spław na tratwach krokwi, żerdzi, tarcic, gontów i t. d., z leśnych gór stryjskiego kraju, czém tamże górale znakomity prowadzą handel. Ogromne lasy jodłowe i świerkowe, pokrywające wyższą strefę Karpat, nazwaną *Werchowina*, wydają nieprzebrane mnóstwo miękkiego drzewa, a bystre fale potoków dostarczają w obfitości wody tartakom. Najwięcéj drzewa pochodzi z Tucholszczyny, t. j. z majętności hr. Alexandra Potockiego, do których należy miasto *Skole*, 24 wiosek i cała okolica nad Skolem, aż do pogranicznych winnic na górach. Wieś *Tuchla*, nad potokiem *Opor* zwanym, na znacznéj wysokości zabudowana, szczególnie trudni się spławem. Tuchlanie liczą się do najśmielszych i najzręczniejszych spławników (flisów) (*). Właściciele ziemscy w tych okolicach, z powodu nieurodzajnego i

(*) Żeglujący po Wiśle, nazywają się z niemieckiego *flisami*, albo *szyprami*; a tratwa *flisem*. Rusini mają na to w swoim języku wyrazy: *spław*, *spławnik*, jako i wiele innych technicznych.

то жители этихъ странъ мало занимаются хлѣбопашествомъ, потому-что работы много, а вознагражденія мало. На неприступныхъ горахъ, куда не льзя въѣхать ни на повозкѣ, ни верхомъ на лошади, они обыкновенно выжигаютъ лѣса, потомъ, разбросавши недогорѣлые пни, мотыками вскапываютъ покрытое пепломъ »погорѣлище« (погорѣлое мѣсто!), сѣютъ овесъ, картофель и въ маломъ количествѣ рожь. Подобнымъ же образомъ они воздѣлываютъ и засѣваютъ »навозныя мѣста« (т. е. загородки на возвышенностяхъ или равнинахъ, гдѣ замыкаютъ стадо и такимъ образомъ гноятъ землю). Но главную отрасль ихъ хозяйства составляютъ скотоводство, разведеніе овецъ и козъ, которыхъ многочисленныя стада, въ-продолженіе лѣта, пасутся на равнинахъ, лежащихъ на высочайшихъ горахъ, гдѣ пастухи приготовляютъ творогъ, масло и овечій сыръ. Все это горцы (Верховинцы) отвозятъ на небольшихъ, но сильныхъ лошадкахъ, въ города; на возвратномъ же пути оттуда накладываютъ на лошадку мѣру хлѣба, а иногда и пять четвертей такой мѣры,—и это животное, съ подобною клажею, карабкается на свои горы, цѣпляясь по отвѣснымъ тропинкамъ, какъ коза по скаламъ. Жители производятъ также торгъ овчинами *(смужками)*, шерстью, сукномъ собственнаго издѣлія и т. д. За пастбище для скота платится владѣтелю земли *роговое (?)*, за каждую штуку; съ вола и коровы 4 крейц. серебр., за весь годъ, съ яловки 3 кр., съ овцы и теленка 1 крейц. и т. д.; вносится еще пошлина съ избы и сада. Казенная подать невелика. Сверхъ-того каждый хозяинъ обязанъ для своего господина, три раза въ годъ, сплавливать по водѣ до Днѣстра лѣсъ или доски, которыя самъ долженъ вырубить и обтесать.

Плоты обыкновенно сплавливаются весною, когда прибываетъ вода; а лѣсъ приготавливается для этого еще зимою. Для сплавки вмѣстѣ связывается или сколачивается поперегъ положенными колодками пять бревенъ, или семь досокъ, одна на другой, и столько же рядомъ, что порусински называется *пластомъ*. Такъ-какъ потокъ *Опоръ* чрезвычайно узокъ, и съ необыкновенной быстротою стремится между утесистыми, острыми скалами, которыя ежеминутно грозятъ опаснымъ разбитіемъ, — то два такіе *пласта* вмѣстѣ связываются вдоль веревками, для того, чтобы вѣрнѣе и удобнѣе можно было управлять ими и сохранить равновѣсіе. На такомъ плоту стоятъ два ловкіе и искусные человѣка; одинъ изъ нихъ впереди, съ величайшею осторожностію, управляетъ кормою, чтобы въ быстромъ стремленіи не попасть или на разбитые обломки скалъ, или на торчащіе и обмываемые въ-продолженіи нѣсколькихъ вѣковъ, острые концы камней, или наконецъ изъ опасенія, чтобы вода не загнала плота на мель *(греды)*. Такихъ сплавниковъ иногда бываетъ 50.— Обыкновенно болѣе искуснаго и опытнаго ставятъ впереди. Самая опасная переправа черезъ *Опоръ*. Этотъ дикій потокъ стремится съ неимовѣрною быстротою, минуя грозные утесы, между множествомъ разбросанныхъ камней и исполинскихъ елей, то разбитыхъ громомъ, то бурею вырванныхъ изъ корня и стремленіемъ воды занесенныхъ въ *Опоръ*; тутъ же, во многихъ мѣстахъ, образуются чрез.

górzystego gruntu, mało się oddają roli, gdy jéj uprawa wiele wymaga trudów, a rzadko się opłaca. Na niedostępnych górach, dokąd ani na wozie, ani na koniu dojechać nie można, zwykle wypalają lasy, potém odrzuciwszy na bok opalone drzewa, równają motykami popiołem przykryte pogorzeliska, i sieją owies, nieco żyta, i sadzą kartofle. Również w ogrodzeniach na miejscach wyniosłych, albo równinach, na niejaki czas zamykają bydło dla użyznienia gruntu. Główniejszą przecież gałęź gospodarstwa stanowi chów bydła, owiec i kóz, których liczne stada pasą się przez lato na równinach, na najwyższych górach położonych; tam pasterze przyprawiają sér, masło, bryndzę, a górale (Werchowinci) na małych ale silnych koniach zwożą te wyroby do miast na równiny, powracając zaś zabierają na małego konika korzec a czasem i pięć ćwierci korca zboża; i to zwierzątko z ciężarem drapie się na swoje góry, jak koza po kamienistych i stromych ścieżkach. Prowadzą nadto handel kożuchami, wełną i suknem własnego wyrobu. Za paszę dla bydła opłaca się posiadaczowi ziemskiemu rogowe od sztuki; na rok od wołu i krowy 4 kr. sr., od jałówki 3 kr. sr., od owcy, cielęcia 1 kr. sr. i t. d. Następnie opłacają czynsze z chałup i zagrody. Podatki rządowe są bardzo małe. Oprócz tego każdy gospodarz obowiązany jest trzy razy do roku spławić drzewo, albo tarcice aż do Dniestru, i w lesie je zrąbać i ociosać.

Tratwy spławiają się zazwyczaj z wiosny, kiedy przybywa wody, w zimie zaś przyrządza się do tego drzewo po śniegu i spuszcza do rzéki. Do spławu wiążą albo zbijają do gromady pięć dylów z kłodami w poprzek położonemi, lub też siedem tarcic obok siebie z tyląż na wierzchu, co po rusku nazywa się *płastem*. Z powodu że potok *Opor* bardzo jest wązki i z niezrównaną bystrością toruje sobie drogę pomiędzy najeżonemi skałami, co w każdéj chwili niebezpieczeństwem rozbicia zagraża, dla pewniejszego przeto i snadniejszego kierowania i utrzymania równowagi, dwa *płasty* wiążą się razem giętkiemi wiciami. Na takiéj tratwie stoi dwóch zręcznych i wyćwiczonych w swojéj sztuce ludzi; jeden na przodzie kieruje stérem na tak zwanym stoliku, doglądając jak najpilniéj, ażeby w szybkim pędzie nie natrafić na roztrzaskane urwisko skały, albo ukryte pod wodą końce ostrych kamieni, lub też nie wpaść na mieliznę. Liczba takich spławników dochodzi czasem i 50. Ten który się odznacza największą przezornością i wprawą stawiany zwykle bywa na przodzie. *Opor* ma najniebezpieczniejsze przeprawy. Dziki ten potok pędzi nieścigniony lotem przez groźne urwiska i skały, pośród zwalonych kamieni i olbrzymich jodeł, które grom strzaskał, albo burza wywróciła, a napływ wody do *Oporu* wtrącił; stąd na wielu miejscach pozostają najniebezpieczniejsze wodospady, kiedy skałami sparta woda z całą gwałtownością

вычайно опасные водопады; вода, прорываясь между узкими ущельями скалъ, съ стремительнымъ напоромъ низвергается иногда съ двухсаженной высоты въ пропасть; разбивается о кипящія волны; пѣнится съ необыкновеннымъ гуломъ и шумомъ; бросается во глубину потока и съ подобнымъ же шумомъ мчится далѣе. — Подумай, другъ мой, сколько смѣлости, присутствія духа и ловкости нужно здѣсь! Отважный русскій горецъ, силою ворвавшись въ самый потокъ, и хватаясь за корму, пускается на обманчивомъ плоту въ пропасть, которую уже не въ первый разъ случалось переплывать ему и тонуть въ ея глубинѣ, такъ, что поверхъ потока всплываютъ только *бесаги* (кули съ съѣстными припасами), висящія на деревянныхъ вилахъ, да длинная чуприна смѣлаго сплавника, выплывающаго, какъ дикая утка. Потокъ растерзалъ бы и поглотилъ бы его въ своей безднѣ, еслибы сильныя руки и ловкость другаго сплавника, стоящаго на другомъ плотѣ, не вытащили его изъ воды;— а онъ только отряхнется и снова плыветъ себѣ далѣе! — Однако жь часто случается, что отважные Тухляне тонутъ вмѣстѣ съ разбитыми плотами, потому что горцы, которыхъ потоки вообще очень мелки, не умѣютъ плавать. Столь же высокіе, хотя и не столь опасные, водопады образуютъ плотины, посредствомъ которыхъ проводится вода къ мельницамъ и разнымъ фабрикамъ.— Это опасное плаваніе оканчивается подъ *Мези615бродами*, гдѣ *Опоръ* впадаетъ въ рѣку *Стрый*. Достигши туда, нѣкоторые изъ нихъ смѣло выскакиваютъ на берегъ, схватываютъ, такъ называемый, *ланцъ* (длинный канатъ, на концѣ закрученный) и со всей силою вытаскиваютъ на берегъ плоты, гдѣ и прикрѣпляютъ ихъ кольями. Отдохнувши, они сколачиваютъ вмѣстѣ по два *пласта*, во всю ширину, привинчивая ихъ буравомъ, который, сверхъ топора, носитъ каждый сплавникъ за поясомъ;— и такимъ образомъ продолжаютъ свое плаваніе до Стрыя. Тамъ, сколотивши вмѣстѣ еще болѣе пластовъ, обыкновенно продаютъ свои *песыки*;— это толстые пни, а иногда, имѣющія въ длину нѣсколько саженъ, еловыя колоды, которыя получаетъ сплавникъ за каждую сплавку, и обыкновенно привязываетъ ихъ позади плота, по двѣ штуки. Въ Стрыѣ всегда покупаютъ ихъ бочары и столяры, за 8 и 10 злотыхъ серебромъ. Отъ Стрыя плаваніе уже совершенно безопасно, не смотря на то, что сплавникъ всегда долженъ остерегаться, чтобы вода при случаѣ не опрокинула его на мель, и чтобы не зацѣпить за сваи какого-нибудь моста. Здѣсь они уже плывутъ весело; здѣсь уже услышишь, какъ одинъ играетъ русскія пѣсни на *сопилкѣ*, другой распѣваетъ коломыйки, третій съ пѣснею погружается въ задумчивость;—тотъ на дудкѣ, другой на скрыпкѣ, выражаетъ народныя звуки. — Всѣ эти разнообразные звуки сливаются въ одну гармонію, которой вторитъ Стрый, шумящій по камнямъ; свободно и очаровательно раздаются въ прибрежныхъ, сумрачныхъ чащахъ; отражаются эхомъ на высотахъ, поросшихъ густымъ кустарникомъ, и несутся вдоль широкаго стрыйскаго порѣчья; наконецъ, увлекаемые легкимъ, рѣзвымъ вѣтеркомъ, исчезаютъ въ неизмѣримомъ для взора пространствѣ хлѣбородныхъ полей и зеленыхъ луговъ. При впа-

spada w przepaść, z wysokości niekiedy 2-ch sążni, w postaci zwiększających się coraz bałwanów, a nurzając się z ogromnym łoskotem i szumem w swojéj pianie, głębokie tworzy wiry, i z równym szumem daléj odpływa. Pomyśl tylko, przyjacielu! jakiéj tu potrzeba odwagi, przytomności ducha i zręczności! Śmiały ruski góral mężnie dobiéra się do samego prądu, a trzymając się swego stolika, z lekką tratewką rzuca się w przepaść — nie jednę taką już przebył, ale nieraz też topił się w głębokościach, tak że na powierzchni wody pływały tylko sakwy z żywnością na wysokich kijach, i długa czupryna śmiałego spławnika, ale on, jak dzika kaczka po chwili wypływał z wiru, któryby niechybnie pogrążył go w swoich otchłaniach, gdyby silna prawica i zwinność spławnika z sąsiedniéj tratwy nieschwyciły tonącego i niezwróciły szczęśliwie na wodę, tak że ten otrząsnął się tylko i swobodnie w dalszą puścił się drogę. Często się przecież zdarza, że odważni Tuchlanie toną z rozbitemi tratwami, zwłaszcza, że górale w ogólności nieumieją pływać, gdyż potoki ich są nadzwyczajnie miałkie. Niemniéj wysokie, acz mniéj niebezpieczne wodospady tworzą się na tamach i groblach stawianych na korycie wody dla sprowadzenia jéj do młynów i innych fabryk. Tak niebezpieczna żegluga kończy się pod *Mezibrodami*, gdzie *Opor* wpada do rzeki *Stryja*. Dopłynąwszy do tego miejsca, ochoczo wyskakują niektórzy na brzeg i *łancem* (długa lina na końcu zakręcona) przyciągają z całą siłą swoją tratwę do brzegu, i tam kołkiem przybijają. Po krótkim wypoczynku, zbijają wszersz po dwie tratwy, łącząc je z sobą, za pomocą świdra, który obok siekiery, każdy spławnik za pasem nosi, i płyną tak aż do Stryja. Tam wiążą już po kilka z sobą tratew razem, i sprzedają zwykle swoje *pesyki*: są to grube, kilka niekiedy sążni długie jodłowe drągi, które pobiera spławnik za każde pławienie i po dwie takie sztuki z tyłu tratwy przywiązuje. Kupują je tutaj bednarze i stolarze, płacąc za parę 8 i 10 zł. sr. Od Stryja zaczyna się zupełnie już bezpieczna żegluga, chociaż spławnik zawsze powinien się mieć na baczności, aby nie osiadł gdzie na mieliźnie, albo żeby nie zawadził o pale jakiego mostu. Dla tego spławnik tutaj się rozwesela, tu już usłyszysz jednego przegrywającego na *Sopiłce* ruskie piosneczki, drugi nuci sobie kołomyjki, trzeci śpiewając w żałosnych pogrąża się dumach, ten na dudzie, ów na gęślach, wydobywa narodowe dźwięki. Te rozmaite głosy w jednę spojone melodją, rozsiewane na falach szumiącego po kamieniach *Stryja*, swobodnie i rozkosznie rozlegają się po gęstych nadbrzeżnych zaroślach, i w miłym brzmieniu odbijają od wyżyn bujno okrytych krzewem i zalegających szerokie porzecze Stryja, a lekki powiew wiosennego wietrzyka zanosi je w obszary nieprzejrzanych okiem pól zbożowych i łąk zielonych.

деніи Стрыя въ Днѣстръ, близъ деревни *Залѣсья*, находятся магазины, гдѣ наши сплавники останавливаются. Отсюда лѣсъ сплавливается далѣе Днѣстромъ, до самой Одессы. Подобная сплавка бываетъ и по другимъ карпатскимъ рѣкамъ, какъ напр. по *Ломницѣ*, *Быстрицѣ*, *Прутѣ* и *Черемошѣ*.

Пора уже возвратиться мнѣ къ своему путешествію. Я не имѣлъ даже времени хорошенько осмотрѣть уѣздный городъ; по-крайней-мѣрѣ могу сказать, что если кто видѣлъ *Стрый*, назадъ тому десять лѣтъ, тотъ теперь не узнаетъ его.— Нѣтъ и помину о деревянной ратушѣ, которая когда-то стояла на самой площади, какъ пугало, съ развалившеюся крышею, полусогнившая, скривившаяся на бокъ. Теперь рынокъ прекрасно выровненъ, усыпанъ мелькимъ рѣчнымъ пескомъ и вымощенъ камнями передъ домами; вокругъ же выстроены каменные домы, всѣ объ одномъ этажѣ, вмѣсто прежнихъ жидовскихъ лачужекъ съ развалившимся деревяннымъ помостомъ. Такъ точно выровнены и усыпаны пескомъ улицы. Здѣсь есть уѣздное правленіе, магистратъ, народное училище и старая латинская церковь, которой красная башня издалека виднѣется съ окрестной равнины. Меня изумила жидовская синагога, богато выстроенная по образцу соломонова храма и превосходящая наружностію самую церковь. Казармы, на мѣстѣ прежняго снесеннаго замка, порядочны и уютны, хотя и выстроены изъ разобранныхъ домовъ. На обширныхъ предмѣстіяхъ домики осѣняются садами. Мѣстоположеніе Стрыя довольно выгодно, потому-что къ нему ведетъ главная подкарпатская дорога, по которой провозятся всѣ транспорты соли изъ многочисленныхъ, карпатскихъ, соленыхъ заводовъ, и прочія произведенія этого края; идетъ также къ нему главная венгерская дорога чрезъ *Сколе* (гдѣ находится большая складка венгерскаго вина), которая тѣмъ важнѣе, что оттуда на востокъ, въ цѣлой отрасли Карпатъ, нѣтъ ни одного проселка къ торговому пути въ Венгрію, вплоть до Буковины, надъ Дорною, въ Седмиградскѣ (Трансильваніи). Наконецъ страны въ Стрыйскѣ, Станиславовскѣ и Коломыйскѣ имѣютъ сообщеніе съ Венгріею только чрезъ горы, помощію выученныхъ лошадей.

Признаюсь тебѣ, что я, разсматривая въ здѣшнихъ окрестностяхъ достопамятные предметы, убѣдился, какъ трудно путешествовать въ нашемъ отечествѣ, или, лучше сказать, какъ трудно собирать и описывать памятники. Въ цѣломъ нашемъ краѣ, ни въ городахъ, ни въ мѣстечкахъ, нѣтъ у насъ, какъ въ другихъ странахъ, писателей, ученыхъ и любителей отечественныхъ предметовъ, которые бы собирали достопамятности своего околодка, поучали путешественника и подавали ему добрый совѣтъ; нѣтъ у насъ тѣхъ оазисовъ съ тѣнистыми деревьями и освѣжающими источниками, которые, въ пустынѣ, придаютъ путнику новыя силы для совершенія дальнѣйшаго пути.— Нѣтъ ни одного сочиненія, въ которомъ бы описаны были драгоцѣнныя отечественныя достопамятности. *Высокоблагородная* польская литература не имѣетъ никакого сочувствія къ странѣ, для которой она мачиха, а не мать. Природные Русины, съ самыхъ юныхъ лѣтъ вос-

Przy ujściu *Stryja* do *Dniestru*, we wsi *Zalesiu* są składy, gdzie się zatrzymują nasi spławnicy. Ztąd drzewo przez Dniestr spławia się aż do Odessy. Podobnego rodzaju żeglugi odbywają się i po innych rzekach karpackich, jako po *Łomnicy*, *Bystrzycy*, *Prucie* i *Czeremoszy*.

Ale już bardzo pora wrócić do mojéj podróży. Nie miałem wprawdzie czasu obejrzyć się w mieście obwodowém, a przecież powiedzieć mogę, że kto *Stryj* przed dziesięciu laty widział, ten by go dzisiaj nie poznał. Nie masz ani śladu drewnianéj radnicy (ratusz), która niegdyś, jak straszydło, stérczała w samym środku miasta z potarganą strzechą, na pół zgniła i pochylona. Dzisiaj jest piękny równy rynek, drobnym rzecznym piaskiem wysypany, przy domach brukowany, a w około dosyć gęsto wznoszące się jedno-piątrowe kamienice, zamiast dawnych żydowskich dachów z nadgniłym drewnianym pułapem. Również i ulice są równe i wysypane piaskiem. Mieszczą się tutaj: administracya obwodowa, magistrat, szkoły normalne, stary łaciński kościół, którego czerwona wieża, z pobliskiéj równiny z daleka spostrzegać się daje. Synagoga żydowska, zbudowana na wzór świątyni Salomona, znamienitsza jest od kościoła i dziwnie uderzyła mnie w oczy. Koszary, w miejscu starożytnego zwalonego zamku, porządnie są urządzone, chociaż składają się z samych tylko baraków. Przedmieścia dosyć rozległe ze swemi domkami w ogrodach ukrytemi. Położenie Stryja dosyć wygodne, przez to albowiem miasto idzie główny podkarpacki gościniec, i dla tego tędy odbywają się wszelkie przewozy płodów krajowych i soli z licznych żup karpackich; przez skałę również, (gdzie się znajdują wielkie składy wina węgierskiego), przechodzi główny trakt węgierski, tym dogodniejszy, że oprócz tego miejsca, w całém paśmie karpatów niemasz innego przejścia do Węgier, aż na Bukowinie przez Dornę do Ziemi Siedmiogrodzkiéj. Nakoniec mieszkańcy Stryjska, Stanisławowska i Kołomyjska utrzymują kommunikacyą tylko za pomocą wyuczonych koni.

Po obejrzeniu w tutejszéj okolicy godniejszych pamięci przedmiotów, muszę ci wyznać, że teraz dopiéro poznaję, z jaką trudnością przychodzi dotąd po naszym kraju podróżować, albo raczéj zbierać i spisywać pamiątki. Nie masz u nas, jak w innych stronach, w kraju, ani w miastach i miasteczkach pisarzy i ludzi naukowych, zamiłowanych w przedmiotach ojczystych, którzyby zbierając pamiątki w swojéj okolicy, mogli podróżnego nauczyć i dobrą wésprzéć radą; niemasz u nas tych oazów z cienistemi drzewami i rzeźwiącym strumykiem pośród spragnionéj puszczy, gdzie omdlewający wędrownik znajduje posiłek i nowych nabiera chęci do dalszéj podróży. Niemasz ani jednego dzieła, w którémby się zawierały miejscowe drogie pamiątki. Wysoko-pańska literatura polska obojętnie omija tę krainę, dla któréj jest raczéj macochą, aniżeli matką. Urodzeni Rusini, wychowani między obcemi, i obcych wyuczeni języków, tak mało są

питанные на чужбинѣ, и говорящіе на чужихъ языкахъ, такъ поверхностно знаютъ свою родину, свое поколѣніе, свою судьбу и свои дѣянія, что не умѣютъ цѣнить ихъ и, тѣмъ-болѣе, любить.— Боже мой, мы чужестранцы въ своей древней дѣдинѣ, въ своемъ собственномъ отечествѣ!....

Ѣду далѣе;— не забывай же меня.

Твой и т. д.

obeznani z krajem rodzinnym, z swoim szczepém, z losami i czynami przodków, że nie umieją ich godnie ocenić, a cóż dopiéro miłować! Niestety! cudzoziemcami jesteśmy w odwiecznéj swojéj dziedzinie, we własnéj swojéj ojczyźnie!

Jadę daléj, zatém polecam się twójéj łaskawéj pamięci.

Twój i t. d.

BIBLIOGRAFIA.

LITERATURA ROSSYJSKA.

Четыре мѣсяца въ Черногоріи. Ег. Ковалевскаго. Съ рисунками и картами. (Cztéry miesiące w Czarnéj-Górze przez Jer. Kowalewskiego. Z rycinami i mappami. St. Petersburg. 1841, in 8, str. 151).

(Dokończenie).

Władyka Daniił, który wszelkiemi siłami starał się zapobiedz wewnętrznym rozterkom i natchnąć jednością swój naród, zwrócił jego trwożliwą czynność ku sąsiadom. Początek jego rządów odznacza się częstemi i pomyślnemi walkami z pogranicznemi Turkami. Jedna z takich walk godna jest uwagi dla swoich nadzwyczajnych skutków. Czarnogórcy wzięli do niewoli kilku Turków, i na ten raz, przeciwko zwyczajowi, darowali im życie: nawet mówiono o ich wykupieniu; Czarno-Górcy żądali za każdego jeńca po jednéj świni, którąby odpowiadała ważności i znaczeniu jeńca. Turcy przymuszeni byli przystać na te warunki.

Od czasów Daniiła biorą początek piérwsze przyjazne stosunki Rossyi z Czarną-Górą. Piotr Wielki przystąpiwszy do wojny z Turcyją, pojął całą ważność wojennéj dywersyi ze strony Czarnéj-Góry. Posłowie jego Miłoradowicz i Łukaszewicz, z różnemi przedstawieniami i z zapewnieniem przyjaźni, sprawili powszechne uniesienie, i bez trudności dopięli celu swojego poselstwa: Czarno-Górcy natychmiast ze wszystkiemi siłami uderzyli na Albaniją i Hercegowinę, i wszędzie odnosząc tryumfy, nie dali tym prowincyom przyjąć udziału w wojnie przeciw Rossyi. Nieszczęśliwy traktat przy Prucie nic nie wspomniał o Czarnéj-Górze. Sułtan niezadowolniony z tak niespodzianego sprzymierzenia, z sześciotysięcznym korpusem, który na ten czas znajdował się przy Prucie, uderzył na Czarną-Górę, chcąc pomścić się na nieprzyjacielu. Daniił postanowił uprzedzić napad siły tureckiéj. W nocy niespodzianie uderzył na Seraskiera, lecz Turcy wkrótce wrócili do porządku po piérwszém zamięszaniu, a widząc, że nieprzyjaciel był nieliczny, postanowili się bronić; wtedy Daniił przez umówione znaki dał rozkaz, ażeby ukryta w tyle nieprzyjaciela zasadzka uderzyła ze swojéj strony. — Turcy w zamięszaniu uciekli, i nie mogąc trafić na właściwą drogę, wpadli do gęstego lasu, gdzie zewsząd otoczeni Czarno-Górcami *padali jak trawa skoszona*, podług pieśni ludu; sam Seraskier tylko ucieczką ocalił życie, lecz w Konstantynopolu na rusztowaniu swoję głowę położył. Bogata zdobycz i trzydzieści tureckich znamion dostały się zwycięzcom.

Następne lata rządów Daniiła również odznaczają się zwycięztwami. Umarł w r. 1735 i uważany jest między swoimi ziomkami jak wskrzesiciel ich niepodległości. Tylko z Czarno-Górcami Daniił mógł odnieść tyle tryumfów przy tak słabych środkach. W Czarnéj-Górze, jak powiedzieliśmy wyżéj, wszyscy noszą oręż od jedenastu lub dwunastu lat. Tu człowiek ciągle strzeże swych swobód: wieśniak uprawiając rolę ma za pasem jatagan (sztylet); pasterz pasie trzodę opierając się na długiéj fuzyi bogato złotem dziwerowanéj; nawet stan duchowny nikomu nie przeszkadza być wojakiem: przeciwnie, idąc za przykładem swoich *władyków*, księża i zakonnicy czarno-górscy stają się walecznemi i czynnemi obrońcami swego kraju.

Mówiąc o postawie Czarno-Górców p. Kowalewski nazywa ich atletami: „Co za wzrost! Jak oni są kształtni! Jaka wspaniała postawa! Jaka dumna, rozkazująca mina!“ — Poruszenia Czarno-Górca i zręczność z jaką nosi swój oręż i ubiór — godne są podziwienia. Lecz to wszystko stosuje się tylko do samych mężczyzn; kobiety są tu w niewoli i odgrywają nikczemną rolę. Przyrodzenie i człowiek do ostateczności zniżyli tę drugą połowę rodu ludzkiego. Tu kobiety są niewielkiego wzrostu, niekształtne z twarzy i prawie zawsze zgarbione od pracy. Długi szereg tych kobiet z ciężkim ładunkiem ciągnie w targowe dni do Kataro, wtedy, jak zwykle, obok nich idzie Czarno-Górzec z samą fuzyją na plecach, jataganem i pistoletami za pasem. Dumnie, nawet nie patrząc podaje rękę kobietom, które ją całują ze świętém uszanowaniem. Tak więc, kobiety tutaj całują rękę mężczyźnie, a on nie raczy na ten czas i spoglądać na nie! — Wzgarda Czarno-Górców dla kobiet do takiego dochodzi stopnia, że raz na zawsze postanowiono, przy pewném zdarzeniu, aby każdego kto ucieka z pola bitwy ubierać w suknią kobiéty, i z kołowrotkiem w ręku oprowadzać po siołach.

СМѢСЬ.

ИЗВЛЕЧЕНІЕ ИЗЪ ПИСЬМА Г. ПУРКИНЬЕ КЪ РЕДАКТОРУ ДЕННИЦЫ,—изъ Вратиславы (Breslau), 10 Февраля, 1842 г.— Какія новости сообщить вамъ о моихъ милыхъ Чехахъ? Вы, какъ редакторъ всеславянской *Денницы*, получаете чешскіе журналы, слѣдовательно напрасно было бы повторять вамъ извѣстное. Передамъ кое-что изъ моей корреспонденціи. Челяковскій вызванъ былъ министромъ Эйхгорномъ въ Берлинъ, гдѣ и пробылъ нѣсколько времени послѣ новаго года. Ему предоставлено было избрать каѳедру славянской литературы или въ Берлинѣ, или въ Вратиславѣ,—и онъ рѣшился на послѣднее. Безъ сомнѣнія, учрежденіе этой каѳедры принесетъ пользу нашему славянству. Со временемъ, можетъ-быть, явятся литераторы и, кто знаетъ, даже поэты; тогда уже не станутъ указывать на славянскаго ученаго въ Силезіи, какъ на чудо, или парадоксъ. Чрезвычайно радуюсь скорому пріѣзду ко мнѣ Челяковскаго. Свои лекціи начнетъ онъ, по желанію министра, или послѣ Свѣтлаго Праздника, или въ лѣтнемъ полугодіи. Будетъ учреждена также славянская семинарія.— Смолерь, который живетъ у меня, ревностно продолжаетъ изданіе народныхъ лужицко-сербскихъ пѣсенъ; уже напечатано 20 листовъ и вскорѣ выйдетъ вторая тетрадь. Сборникъ Смолеря составитъ довольно большую книгу,—истинный кодексъ этого немногочисленнаго народа, возстающаго изъ мертвыхъ, чтобы пріютиться къ Исполину..... Кромѣ-того Смолерь составляетъ небольшой нѣмецко-сербскій словарь, собственно предназначаемый для тѣхъ Сербовъ, которые не въ-состояніи выражать свои мысли безъ посредства нѣметчины; послѣ намѣренъ онъ издать и сербско-нѣмецкій словарь. Въ-особенности необходимо составить для Сербовъ учебныя книги для чтенія, которыя бы мало-по-малу могли замѣнить нѣмецкія или, по-крайней-мѣрѣ, служили руководствомъ на-равнѣ съ ними.

Вылчковскій недавно издалъ въ Прагѣ *Иліаду*, переведенную имъ древле-классическимъ гекзаметромъ. По всей справедливости, Чехи могутъ гордиться тѣмъ, что языкъ ихъ способенъ выразить древле-греческій размѣръ стиховъ. Мнѣ очень пріятно было узнать изъ Журнала Министерства Народнаго Просвѣщенія (въ октябр. кн. 1841 года, въ обозр. рус. газ. и журнал.), что въ Россіи начинаютъ помышлять о собственно-русскомъ гекзаметрѣ, и что неизвѣстный мнѣ авторъ попалъ на настоящую къ тому дорогу. У Поляковъ мало еще заботились объ этомъ. Пора оставить устарѣлый акцентъ, свойственный только языкамъ романскимъ и германскимъ, и наконецъ обратиться къ истинному акценту Грековъ и Римлянъ, у которыхъ размѣръ стиховъ основывался не на высокомъ или низкомъ протяженіи голоса, но на темпѣ. Я посовѣтывалъ одному изъ нашихъ академистовъ сдѣлать опытъ въ польскомъ гекзаметрѣ,— и онъ переложилъ вступленіе къ колларовой поэмѣ: *Дочь Славы*. Постараюсь сообщить вамъ его для напечатанія въ

ROZMAITOŚCI.

WYCIĄG Z LISTU P. PURKINIEGO DO REDAKTORA JUTRZENKI, z *Wrocławia*, 10 *Lutego* 1842 *r*. Jakież nowości udzielę Panu o miłych moich Czechach? Pan jako redaktor powszechnéj słowiańskiéj *Jutrzenki*, odbierasz pisma czeskie a więc naprożnobym powtarzał rzeczy znane; chyba udzielę cokolwiek z mojéj korrespondencyi. *Czelakowski* powołany był przez ministra Eichhorn do Berlina, gdzie zostawał przez niejaki czas po nowym roku. Do jego wyboru zostawiono obrać katedrę literatury słowiańskiéj albo w Berlinie albo w Wrocławiu; przystał aby pozostać w tém ostatniém miejscu. Katedra ta bez wątpienia będzie miała wpływ na nasze słowiaństwo. Być może, z czasem zjawią się tu literaci, i kto wie, może nawet poeci; wtedy już wskazywać nie będą na slązko-słowiańskiego uczonego, jako na cud lub paradox. Bardzo się cieszę, że Czelakowski wkrótce do mnie przybędzie. Lekcye swoje zacznie, podług życzenia ministra, albo po świętach wielkanocnych, albo w letniém półroczu.—Smolér, który mieszka u mnie, gorliwie zajmuje się wydawaniem pieśni łużycko-serbskich; już jest wydrukowanych 20 arkuszy i wkrótce drugi poszyt wyjdzie. Zbiór Smolerja będzie składał dosyć obszerną książkę, prawdziwy kodex tego niewielkiego ludu, który nanowo odbiera życie w ten czas, kiedy będzie mógł w życiu duchowém stanąć obok Olbrzyma..... Prócz tego Smolér układa mały niemiecko-serbski słownik, wyłącznie przeznaczony dla tych Serbów, którzy nie są w stanie wyrażać myśli swoich bez pośrednictwa niemczyzny, potém ma zamiar wydać także słownik serbsko-niemiecki. Główniejszą potrzebą jest ułożyć dla Serbów książki szkolne do czytania, które powoli mogłyby zastąpić niemieckie albo przynajmniéj imby towarzyszyły.

W Pradze niedawno wyszła Jliada Homera przetłumaczona przez Wylczkowskiego, starym klassycznym heksametrem. Słusznie Czechy mogą szczycić się, że mowa ich jest zdolna do wyrażenia dawnego greckiego rymu. Z przyjemnością także dowiedziałem się z pisma rossyjskiego: *Dziennik Ministeryum Oświecenia Narodowego* (za m. Październik, z r. 1841), że w Rossyi myślą o prawdziwém heksametrze, i że nieznany mi autor trafił na właściwą drogę. Polacy mało jeszcze myśleli nad tém. Już czas jest zarzucić zastarzały akcent, który utrzymuje się tylko w językach romańskich i germańskich, i zwrócić się nakoniec do prawdziwego akcentu Greków i Rzymian, u których miara wiersza zasadzała się na czasomiarze, a nie na mocném lub słabém uderzeniu głosu. Namówiłem jednego z naszych akademistów, aby sprobował sił swoich w heksametrze polskim; przełożył wstęp do poematu Kollara: *Córka Sławy*. Udzielę go panu dla u-

Денницѣ, по-чешски и по-польски, а вы, можетъ-быть, приложите къ нему и русскій переводъ гекзаметромъ.

Мнѣ писали изъ Праги, что чешскій балъ въ нынѣшнемъ году былъ чрезвычайно блистателенъ. Все убрано было народными цвѣтами. Въ небольшомъ храмѣ, ярко-освѣщенномъ, поставлено было попepсіе (бюстъ) императора, окруженное четырьмя изображеніями женщинъ, держащихъ надъ нимъ вѣнки изъ бѣлыхъ и красныхъ розъ. Эти изображенія означали: Чешку, Моравянку, Словачку и Слезанку. На балѣ было болѣе 3,000 человѣкъ; танцы продолжались до бѣлаго дня. Непринужденность въ обращеніи и привѣтливость прелестныхъ Чешекъ приводили въ восхищеніе каждаго, кто-только былъ на этомъ балѣ, и чужестранца и туземца.—Боже мой, какъ все перемѣняется со временемъ! Тридцать лѣтъ тому назадъ, чешскій языкъ былъ еще языкомъ простонароднымъ, и вотъ явилось нѣсколько литераторовъ; начали рыться въ старыхъ книгахъ, возстановили старыя, забытыя слова, но создали также новыя,— и составили изъ нихъ языкъ литературно-поэтическій; наконецъ успѣли еще болѣе—создали языкъ ученый, не смотря на то, что у нихъ не было ни одной академіи, глѣ преподавалось бы родное слово; теперь же чешскій языкъ проникнулъ въ лучшія общества и дѣлается языкомъ гостинныхъ.—Писали мнѣ также, что сочиненіе Гр. Туна уже напечатано (*); въ немъ представлены сильныя доказательства тому, что нашъ языкъ необходимо ввести въ нѣкоторыя присутственныя мѣста.

(*) Ueber den gegewärtigen Stand der böhmischen Literatur und ihre Bedetaung. См. письмо г. Ганки въ 5 нум. Денницы. *Редакт.*

mieszczenia w *Jutrzence*, po czesku i po polsku, a pan może postarasz się o przekład heksametrem rossyjskim.

Pisano mi z Pragi, że bal czeski w tym roku nadzwyczaj był świetny. Wszystko się lśniło krajowemi kolorami Czech. W małéj świątyni, rzęsisto oświeconéj, stało popiersie cesarza, otoczone cztérema postaciami dziewic, trzymających nad niém wianki z białych i czerwonych róż. Postaci te oznaczały: Czeszkę, Morawiankę Słowaczkę i Ślązaczkę. Na balu było przeszło 3,000 osób; tańczono aż do białego dnia. Kto tylko był przytomnym, rodak czy cudzoziemiec nie mógł dość uwielbić ujmującego obejścia i umprzejmości płci pięknéj plemienia czeskiego. — Mój Boże! Jak też czasy się zmieniają! Przed trzydziestą laty język czeski był językiem pospólstwa, aż się zjawiło kilku literatów; zaczęto szperać w starych dziełach; wznowiono stare zapomniane wyrazy; utworzono nowe i zrobiono z nich język literacko-poetycki; posunięto się i daléj: utworzono język naukowy, chociaż nie było żadnéj akademii, gdzieby go wykładać można, teraz upowszechnił się wreszcie w wyższych towarzystwach i staje się językiem salonowym. Pisano mi także, że rozprawa Hr. Thun (*) już jest wydrukowaną; w niéj silnemi dowodami poparta jest potrzeba zaprowadzenia języka czeskiego do niektórych wydziałów zarządu.

(*) Ueber den gegenwärtigen Stand der böhmischen Literatur und ihre Bedeutung. Ob. N-r 5 *Jutrzenki*, w liście p. Hanki z Pragi.

Г. Пуркинье прислалъ намъ изъ Вратиславы (Breslau), для напечатанія въ Денницѣ, отрывокъ изъ своего новаго сочиненія, еще неизданнаго и имѣющаго предметомъ единство между словянскими литературами. Постараемся, какъ можно скорѣе, представить его нашимъ читателямъ. Вотъ, между-прочимъ, оглавленіе присланныхъ намъ параграфовъ этого сочиненія: § 1. Значеніе слова. § 2. Народные языки и всеобщая литература. § 3. Величайшее единство вообще между областными нарѣчіями Европы. § 4. Историческо-литературное состояніе главныхъ словянскихъ поколѣній. § 5. Стремленіе къ литературному единству въ словянскихъ странахъ. Г. Пуркинье намѣренъ издать это сочиненіе на одномъ нѣмецкомъ языкѣ, чтобы сдѣлать его доступнымъ для большаго круга читателей, какъ между Словянами такъ и между чужеземцами.

P. Purkinie, nadesłał nam z Wrocławia dla umieszczenia w *Jutrzence* ustęp ze swojego nowego dzieła, które nie jest jeszcze wydrukowane; przedmiotem jego jest uważanie jedności literatur słowiańskich. Będziemy się starali jak najprędzéj udzielić je naszym czytelnikom. Podajemy tu treść nadesłanych nam paragrafów tego dzieła: § 1. Ważność słowa; § 2. Języki narodowe i literatura powszechna. § 3. Jedność między wielu krajowemi narzeczami Europy. § 4. Stan historyczno-literacki głównych słowiańskich pokoleń. § 5. Dążenie do jedności literackiéj w krajach słowiańskich. P. Purkinje ma zamiar wydać to dzieło tylko w języku niemieckim, aby uczynić je przystępniejszém dla ogółu, tak między słowianami, jak między cudzoziemcami.

POMNIK WENELINOWI. — W Odessie kosztem Bolgarów odeskich wznosi się pomnik Wenelinowi, badaczowi słowiańszczyzny, znanemu autorowi dzieła: *Dawni i dzisiejsi Bolgarowie.* (Древніе и нынѣшніе Болгаре). Pomnik ten składa się z wielkiéj kolumny, ozdobionéj urną z krzyżem i napisem rossyjskim na podstawie, na pierwszéj stronie: „J. J. WENELINOWI (ЮРІЮ ИВАНОВИЧУ ВЕНЕЛИНУ) BOLGAROWIE ODESCY R. 1841.“ na drugiéj: „URODZIŁ SIĘ w R. 1802, ZMARŁ R. 1839. Na trzeciéj stronie: „PRZYPOMNIAŁ ŚWIATU O ZAPOMNIANÉM, LECZ NIEGDYŚ SŁAWNÉM, POTĘŻNÉM PLEMIENIU BOLGARÓW I Z ZAPAŁEM PRAGNĄŁ WIDZIEĆ JEGO ODRODZENIE SIĘ.“ Na czwartéj stronie: „BOŻE WSZECHMOCNY, USŁUCHAJ MODŁY SŁUGI TWEGO!“

Въ седьмомъ нумерѣ *Денницы*, можетъ-быть, мы помѣстимъ статью г. Іордана о новѣйшемъ направленіи верхне-лужицкой сербской литературы, извлеченную изъ *Blätter für literarische Unterhaltung* (1841 г. N. 357 и 358). Послѣдующія письма изъ путешествія по галицкой и венгерской Руси, столь же любопытныя, какъ и два первыя, помѣщенныя въ этомъ нумерѣ *Денницы*, представлены будутъ читателямъ безъ замедленія.

W n-rze 7-m *Jutrzenki*, być może umieścimy artykuł p. Jordana: *Nowsze dążenia literatury serbskiéj w górnéj Łużycy*, wyjęty z pisma: *Blätter für literarische Unterhaltung* (1841 r. n-r 357 i 358.) — Następne listy z podróży po halickiéj i węgierskiéj Rusi, również ciekawe jak dwa początkowe, umieszczone w niniejszym n-rze *Jutrzenki*, podamy w krótce naszym czytelnikom.

Съ Апрѣля мѣсяца редакція *Денницы* перемѣщена будетъ на Ново-Сенаторскую улицу, напротивъ театра, въ домъ подъ No 476 лит. D.

Redakcya *Jutrzenki* od połowy kwietnia, urządza się przy ulicy Nowo-Senatorskiéj, naprzeciwko teatru, w domu pod n-rem 476 lit. D.

Редакторъ ДУБРОВСКІЙ.

Redaktor DUBROWSKI.